

A „virágospálca” rituális szerepe a hagyományos moldvai lakodalomban

„A zerdőbe cigánka, hazaviszik, nyírásza. Mi az?
Rúd, mert az erdőben csak leveles fa; levágják, hazaviszik,
rúdnak teszik benn a házban, s feldíszítik katrincával,
kendővel, ingvel, zsebkendővel, s nyírásának mondják.”
(Klézsei találós kérdés – Pozsony gyűjt. 1994: 156.)

A *virágospálca* vagy *virágosbot* a hagyományos moldvai csángómagyar lakodalom egyik legfontosabb rítuseszköze, amit nagy valószínűséggel a Kárpát-medencéből hoztak magukkal az elmúlt évszázadok során Moldvába települt, bujdosott vagy menekült magyarok. S bár a a magyar nyelvterület középső és nyugati részén a *vőfélybot*nak nevezett pálca emléke a 20. század második felére már halványulóban van, a valamikori ország keleti részében, különösen pedig Moldvában szinte napjainkig megmaradt.

Sajnos a magyar népszokásokkal foglalkozó szakirodalom meglehetősen mostohán bánik a hagyományos paraszti lakodalomnak ezzel a jelenségével, nem lehet tudni, hogy a téma hiánya, vagy elhalványultsága miatt. A Viski Károly által szerkesztett Magyarország néprajza Szendrey Zsigmond és Szendrey Ákos által jegyzett fejezetében mindössze arra találunk utalást, hogy amikor a vőlegény elindul a menyasszonyért, „az eső vőfély rúdra erősített selyemkendőkkel, az úgynevezett 'zászló'val vonul” a vőlegény násznépe előtt (Szendrey–Szendrey [1942]: 168). A Dömötör Tekla főszerkesztésével megjelent *Magyar néprajz* VII. kötetének házasságkötéssel foglalkozó fejezete (Györgyi 1990: 59–60) pedig egy 1901-ből való adatot idéz, mely szerint a vőfélyek „a dísz kedvéért páczával a kezökben” megjelennek a menyasszonyos háznál, ahol „megbízatást” vagy „felhatalmazást” kapnak a lakodalomra való hívogatásra, mégpedig egy „tenyéryni széles, bokáig érő kék-, vagy rózsaszín selyem pántlikával díszített rozsmaring-ág” formájában; tehát ez a Szegedről való adat egyértelműen *hívogatópálcára*, és nem a *virágospálcára* vonatkozik (Kovács J. 1901: 282).

A Magyar Néprajzi Lexikonban Tátrai Zsuzsanna az 'életfa' szócikkben igyekszik összefoglalni a lakodalmak alkalmával az életet és a termékenységet jelképező, a palócoknál *tebének*, Baranya megyében *termőágnak*, Erdélyben *prémesnek*, *nyoszolyóágnak*, a bukovinai székelyeknél *násznagykalácsnak* nevezett tárgyra vonatkozó ismeretanyagot, ami térségenként különbözően, számos különböző formában jelenik meg, de az emberi életet jelképező „*virágospálca*” jelenséggel konkrétan nem is foglalkozik a Lexikon (Tátrai 1977). Dömötör Tekla is „lakodalmi életfának” nevezi ezt a tárgyat, de nem sokat ír a szerepéről, mert a magyar népszoká-

sok számbavétele során funkciójukból kiragadva, mint a „falusi lakodalmak tárgyi anyagának” egyik darabját mutatja be, vagy inkább sorolja fel (Dömötör 1972: 57).

Az erősen hagyományőrző palócoknál meglehetősen sokáig élő volt a *vőfélybot*, *nádpálca*, *fokos* vagy *buzogány* használata, ami ugyan „ma” – írja Bakó Ferenc a 20. század utolsó harmadában – csak dísz, de fegyver vagy hatalmi jelvény is lehetett egy időben, s akárcsak a neve, formája és anyaga is változó. A bot díszítése is igen változatos, több helyen *ötöztették* is, ami felfogható a tárgy megszemélyesítésének. Használatát a vőlegénytől – mint sok más szerepet, például a búcsúzóknak szövegének elmondását –, már a vőfély vette át. Néhol, főleg Nógrád megyében a bot helyett *fokost* használtak, máshol *buzogánynak* nevezték a tárgyat, ismét máshol *borókaágot*, vagy *rozmaringszálat* alkalmaztak. A szerző szerint „a buzogány látszik a legrégebbi és a védelmi, rendtartási célra leginkább megfelelő formának.” (Bakó 1987: 33–34.) Úgy tűnik, hogy a *'vőfélybot'* eredeti szerepe a 20. század elejére már a többi tájegységünkben is halványodóban volt, vagy használatát és formáját illetően keveredett a lakodalomra történő meghívásra szolgáló *hívogatópálcával*.

Ezért számos néprajzi munkában nem különül el a menyasszonyt megszemélyesítő és a vőlegény – vagy helyette a vőfély – által hordozott „*virágospálca*”. Így Erdély nyugati részén, közelebről a Kalotaszegen is keveredik egymással a kétféle „pálca” használata. A források szerint Mérában a vőfélyek „*díszes vőfélypálcával*” hívogatnak, de már Zsobokon és Farnason a násznagyok „*frissen vágott és cifrázott héjú násznagybottal*” invitálták a vendégeket. Alszeg néhány falujában és Felszegen a pálcák szalagosak, és szimbolikájukról, de használatukról nem tudunk meg egyebet, mint hogy a házba belépő vőfélyek illedelmesen *meglengetik* a pálcájukat. Kiüresedett tehát a vőfélypálcák és násznagybotok rituális tartalma, ez is hozzájárulhatott a kétféle funkció keveréséhez, keveredéséhez, s használatukról az 1970-es években már le is mondtak. (Vasas–Salamon 1986: 196–197.)

Figyelemre méltó a témánkra vonatkozóan a magyarozdi toronyaljáról való adat. Eszerint „színes, virágos pántlikákat gyűjtöttek a lányoktól a vőfélyek, s gombfogantyús vőfélypálcájukat keménypapír alátéttel is pótolva a furat fölött, farostra rakták pántlikázva”. Noha itt határozottan 'vőfélypálcáról' van szó, gyanúsan nagy a rituális szerepe, megbecsültsége, s fontos, hogy a vőfély nem szívesen adja ki a kezéből, mert ha a vendégek kezébe jut, gyorsan elrejtik, s „csak nehezen tudja visszaszerezni”. Úgy tűnik, hogy itt a vőfélypálca részben a máshol vőlegény által kézben tartott *virágospálca* megkülönböztetett szerepét vette át. Ezt a feltevésemet még meg is erősíti a szerző, Horváth István, amikor az amatőr néprajzgyűjtő illő óvatosságával megkockáztatja a feltevést: „talán nem valószínű, hogy valamikor leány-jelképek voltak, hiszen vőfélypálcának gömbfejűekkel, farosan rakott szoknya-szerű pántlikájukkal antropomorf női formájuk van”. (Horváth I. 1971: 124, 126.)

Kelet felé haladva a nyelvterületen már egyre több nyomát találjuk a virágospálca önálló rituális jellegének, kultikus használatának. A Maros megyei Havadon a hívogató leírása során a közölt szövegben keveredik a pálca kétféle nevének használata. A vőfélyek jelvénye – olvashatjuk – a múltban a *pántlikás pálca*, újabban *vőfélypálca*, amit a *nyuszolyóányok* készítettek a falubeli lányoktól kölcsönzött szí-

nes pántlikákból. Ez az 1920-as években úgy készült, hogy a vásárolt nád-pálcára kötötték a fodrosra húzott pántlikákat. A hívogató pálcát a hívogató elölte este készítették el. A különböző színű szalagok egyik vége szabadon libegett, de a vőfélyek tisztét a lábujjukra tűzött virágcsokor jelezte. Az egyébként igen alapos és lelkiismeretes szerző ebben az esetben nem tér ki arra, hogy eme 'hívogató pálcá'-n kívül használatos volt-e olyan vőfélypálca, amivel – mint a karmester a zenekart – vezényelték, irányították volna a ceremóniát. (Nagy Ö. 2000: 276.) A Székelyföld leírásában pedig azt olvashatjuk Orbán Balázstól, hogy a lakodalom előestéjén tartott „vidám-sírató”-ra meghívók eljárják a falut, s két fiatal „felvirágozva, felszalagozva, felcizcomázott pálcákkal... teljesíti ezen tisztséget.” Bár a közlés már a Székelyföldről való, úgy érzem, hogy a szóban forgó pálca „felcizcomázása” elsősorban a hívogatót szolgálta és nem egyebet. (Orbán 1868: 99.)

Valamivel teljesebb képet kapunk a vőfélypálca rituális szerepéről a Székelyföldről, különösen a madéfalvi vérontás után Moldvába csángált csíki székelyek eredeti lakóhelyéről, melynek Szentdomokos nevű településén ritka mélységű és következetességű szellemi ásatást végzett a 20. század utolsó évtizedeiben Balázs Lajos néprajzkutató. Tőle tudhatjuk, hogy itt a násznagy és a vőfély „használatában” lévő *gazda-* és a *felkérőlegény-pálca* formájára azonos, faragott vagy esztergált nyelű, piros szalaggal és aszparágusz zöldből, piros muskátliból fonott koszorúval díszített fokos volt. Ez a pálca azonban nemcsak díszül szolgált, hanem a illető személyek megkülönböztető jele volt, *hatalmuk és tekintélyük jelképe*, amivel a közösség felruházta őket. Ezért egy lépést sem tettek nélküle, egy pillanatra, még tánc közben sem adták ki a kezükből, s megbecsültségüket mi sem bizonyítja jobban, mint hogy „használaton kívül” az otthoni tisztaszoba falába vert szögére akasztva tartották. Itt azonban már megkülönböztethetjük ettől a *felkérőlegény-pálcától* az eltérő készítésű és rendeltetésű *ruhagyertyát*, ami azonban „már csak a közép- és idős nemzedék emlékezetéből rekonstruálható lakodalmi dísz és jelvény”. A formájáról, rendeltetéséről és használatáról – amint maga az anyagot gyűjtő szerző is megállapítja – kapott „kép csak hozzávetőlegesen egységes”, s minél több ismeretanyag jött össze, annál nagyobb lett a zavar körülötte. Csak újra és újra megismételt gyűjtésekkel sikerült tisztázni, hogy a *ruhagyertya* nem más, mint egy fejrevaló, Csíkbán – akárcsak Moldvában – *ruhának* nevezett kendővel díszített, kérgétől letakarított mogyorópálca, vagy símára gyalult és megfaragott fenyőléc, amibe a felső végén egy gyertyát erősítettek. A 2–8 darab kendőt az egyik sarkuknál kötötték a rúdra, miáltal szép csokorba rendeződtek. Ennek a *ruhagyertyának* a lány kelengyéje – amit itt *perefernumnak* neveznek – kikérése (megszerzése) során volt szerepe. A legény az égő *ruhagyertyával* ment be a házba, ahol a felvetett ágyban lévő stafirungot egy idős asszony (*tirihazai*) a *lányt jelképező ruhagyertyát* fogva „örizte”. Ezt a *perefernumot* a vőlegény csak akkor vihette el, ha megszerezte a lány ruhagyertyáját – felkendőzött életgyertyáját –, de ehhez próbát kellett kiállnia, meg kellett csókolnia az öreg *tirihazait*. Ha ez sok bolyongás után sikerült, akkor a legény ruhagyertyájával *lánggra lobbantották a lányét*, s a két égő gyertyával kiállt az ajtóba. Ez jelentette, hogy vihetik a parafer-

numot. Mennyi fontos, jelképes cselekedet sűrűsödött itt ebbe a néhány tárgyba és műveletbe, mennyi rituális cselekedetet indított a nemrég még élő kulturális örökség virágzásának korszakában! Aztán még számos „feladata” volt ennek a *ruhagyertyának*, utoljára a lakodalom végén ismét meggyújtották, majd kioltották, jelezve, hogy többé már nem lehet leánynak tekinteni a menyasszonyt. A kontyolás után pedig szétbontották a ruhagyertyákat is, mert betöltötték rendeltetésüket. Mint ahogyan az 1960-as évektől már lakodalmi szerepük is véget ért, szó szerint „kimentek a divatból”. (Balázs 1994: 254–257.)

Nagyon tanulságos a hagyomány továbbélésének szempontjából, ha végigkísérjük, hogy a Csíkban a 20. század közepéig használatos *ruhagyertyát*, mint a lakodalom rituális kellékét és használatának rendjét miként vitték magukkal a 18. század második felében, a madéfalvi vérengzést követően Moldvába, majd onnan részben Bukovinába települt székelyek. Hogy ez a néptöredék milyen erőteljesen ragaszkodott lakodalmas hagyományaihoz – is, azt a *ruhagyertya*, a *ruháspálca*, és a *virágospálca* sorsán keresztül tudjuk fölismerni. Hiszen ebben a Csíkból elmenekült, majd Moldvából részben Bukovinába, s onnan 150 esztendő (öt emberöltő!) múltán Bácskába, végül Tolna valamint Baranya megyébe került székely közösségben anynyi szenvedés, menekülés, hányattatás után, csaknem kétszáz esztendő múltán még szinte épségben, vagy legalábbis fontosabb vonásaiban megtalálhatták a néprajzi hagyományok kutatói a lakodalmas szokások Székelyföldről magukkal vitt elemeit. A Bukovinából a 20. század derekán hazakerült, immár Tolna és Baranya megyében élő székelyek kétféleképpen nevezték ezt a rituális lakodalmi jelképet, amik megjelenésüket és funkciójukat tekintve nagyon hasonlóak voltak. Andrásfalván *ruháspálcának*, Hadikfalván *zászlónak* mondták. Az előbbi helyen kétméteres guzsalyra kötött, nagyméretű, 5–6 darab selyem és kasmír kendősorral díszítették, s olyannyira beburkolták, hogy a farész nem is látszott, teljesen eltakarták a kendők. A hadikfalvi fele ekkora volt, Istensegítsen pedig nagyobb és a neve *szallagos pálcá*. Ez a lakodalmi gazdának volt a jelvénye, ami a tisztét teljessé tette. Akárcsak Csíkban, itt is mindig magánál hordta, elsősorban a házon kívül, amikor vonult a násznép. Ezzel verte az ajtót, vagy a padot, ha szólni akart. A ruháspálcát a menyasszony készítette a nyoszolyóival, amit pedig a vőlegénynek szántak, az egyik nyoszolyó tartotta a székér faránál. Legénynek késsel, leánynak pirossal díszítették. A menyasszony zászlóját a házban, egy sarokban, eldugva tartották, ha aztán a vőlegény násznépe megszerezte, *igényt tarthatott a menyasszonyra*. A zászló tehát itt is a menyasszonyt jelképezte, bár funkciójának néhány eleme már keveredett a hívogató vőfély pálcájával. A bukovinai székelyek a ruhás- vagy szallagos pálcá 'táncoltatására' nem emlékeztek. (Györgyi 1963: 63.)

A Kárpát-medencéből Moldvába került – a keleti magyar nyelvjárás szerint *csángált* – magyar népcsoportról általában tudjuk, hogy történelmi, földrajzi, vallási, nyelvi elszakítottóságukban és többé-kevésbé elszigeteltségükben, mint általában a „peremlétben” élő etnikumok, erősen ragaszkodnak a hagyományaikhoz, szokásaiknak gyakran régiesebb, esetünkben a Kárpátokon belül maradtakhoz képest „eredetibb” formában őrizték, néhány elemében akár napjainkig.

Ezt láthatjuk a *virágospálc*a esetében is. Természetesen nem a moldvai magyarság jelenlegi, kollektívizálás dúlta, szocializmus rombolta, kivándorlás tépázta állapotáról beszélünk, hanem az szájhagyományban élő műveltséggel rendelkező közösségek emberi emlékezettel még elérhető állapotáról. Ha ezeket a Moldvában gyűjtött és felmutatható adatokat összevetjük, szükség esetén kiegészítjük az erdélyi részlekről, különösen pedig a korábban Bukovinában konzerválódott székelyektől gyűjtött anyagokkal, a lehetőségekhez képest teljes képet kaphatunk a lakodalmi virágospálc készítéséről, értelméről és jelentőségéről.

A moldvai magyarok többnyire megkülönböztetik a rituális jelképekben gazdag, tulajdonképpen a menyasszonyt, vagyis a *nyírászat* jelképező *virágospálc*át a *hívogatópálc*ától, bár esetenként itt is találkozunk a két fogalom keveredésével, amiről azonban nem mindig lehet egyértelműen eldönteni, hogy az „adatközlők” vagy az „adatrögzítők” tévesztéséről van-e szó? A moldvai magyar tájnyelv szótára mindenestre egyértelműen megkülönbözteti a *hívogatás* segédeszközeként használt *botot* – „Tesznek hívogatókat, legényeket, mejikék mēnnek botval e falun háztól házig... –; és a *virágospálc*át, ami „a lakodalom rítuseszköze”. A szótár szócikke szerint Klézsnén az volt a szokás, hogy mikor indult a lakodalom,

„akkor a lányokot esszehívták s a lányok csináltak egy szép botot, úgy hívták *virágosbot*, s azt s lányok megkótték szép virágokból. [...] aztán vót a bot megtáncoltatása [...] A virágbotokon égnék a gyertyák. Van egy négyes gyertya megfonva viaszból, és van egy nagy gyertya odakötve. Aztán történik, hogy ha meggyúl az az árpa[kalász], ki a tetején van, amelyiknek leég az árpa a tetejiről, a vőlegény és a menyasszony közül az meghal előbb, annak rövidebb az élő napja. S a virágosbotokat bontották el. Akkor az azt jelentette s kótték bé két zsebkendőbe azt a virágot, s tették bé a ládába. S azt arra tartották, hogy vaj egyszer egy beteg, akkor avval a virággal füstölték meg.” (Péntek szerk. 2017.)

Péntek János szócikke nagyjából el is mondja, amit a moldvai magyarok virágospálcájáról tudni kell és lehet, a lényegről mindenestre tájékoztat. Néhány további részlettel azonban még érdemes gazdagítani az ezzel kapcsolatos tudásunkat, hiszen láthatjuk, hogy különleges, hogy úgy mondjam „földöntúli” képességekkel felruházott, rituális tárgyról van szó.

Szentimrei Judit, akinek az 1950-es évek elején még módja volt szorosabb összefüggéseiben tanulmányoznia a moldvai magyarok hagyományvilágát, megállapította – vagy talán inkább megsejtette –, hogy „a *virágospálc*a az *életfa kicsinyített mása*”, aminek komoly szerepe van a lakodalomban. Rendszerint a lakodalmat megelőző napon, újabban a szombati *siratón*, ahol az összegyűlt fiatalok nagyon is vidáman „elsiratják” a legénységüket és a leányságukat, „a *küsnyszolyók* összegyűlnek és kötnek egy virágospálcát [...], amelyre fölfonnak, négybefonva, négy gyertyát...” „A két ember életének fonala – hangsúlyozza a néprajzkutató – itt fonódik egybe. Ezután már közös utat világít meg a gyertya...” (Szentimrei 1981: 259.)

Hogy aztán ezt a jelképes összefüggést a kutató érezte-e meg a jelenségben, vagy a „küsnyszolyóktól” hallotta, ma már aligha lehet eldönteni.

A virágospálca anyagáról el kell mondanunk, hogy készítéséhez Klézsén régen – Duma András leírása szerint – többször nyírfaágat használtak, és kétféleképpen formázták: *nyírve*, vagyis forgácsolva a kézvonóval, hogy a végén a forgácsból egy virág *benderedett* körbe-körbe, ebből lett a *nyirely* pálcája, vagy késsel bevájva, amiből a *nyírása* pálcája lett. „A virágospálcákat – írja – Klézsén a három búcsúztatásig vitték.” (Duma 2015: 57.) János-Szatmári Ildikó pedig Klézsén, Külsőrekesinben és Somoskán gyűjtött anyaga alapján a lakodalom jelképének tekinti a *virágospálcát*, amit csak leányok köthettek a *sirató* vagy *fülke* alkalmával (János-Szatmári 2003: 113). Ilyet készítettek a fiatal halott számára is, amivel később még foglalkozom.

Érdekes adattal szolgál az 1920-as évekből Csúry Bálint, amikor megállapítja, hogy a „Bákó vidéki falvakban” az *esküvés* után – amire a *menekülő* előtt „a templomban, a páter előtt” este került sor – a vőlegény és a menyasszony házánál volt a *fülke* vagy *vedre*. Erre az alkalomra a vőlegényhez eljönnek az *onokák* – unokatestvérek –, feldíszítik a kalapját búzafejekkel, virágokkal, pávatollukkal, pénzfűzérrel, s elkészítik a *nyiré-pálcát*, kötnek rá *szervetet*. Ezt aztán a lakodalom alatt a vőlegény örökké a kezében hordozza. (Csúry 1930: 4.) Itt kell megjegyezni, hogy a lakodalom – vagyis a *menyekező* – előtti napon tartott templomi esketés ily módon csaknem olyan „mellékes” eseményé válik, mint amilyen másodrangú a Romániában 1904-ben bevezetett polgári esküvő. Mindenesetre a hagyományos paraszti lakodalmak elemzése során észre kell vennünk, hogy az egyházi ceremóniának menynyire – hogy is mondjam? – alárendelt helye van a rituális elemekben bővelkedő, nem is olyan régen még 2-3 napig, vagy annál is tovább tartott lakodalmakon belül. Vagyis az utóbbi évszázadnyi idő kevés volt arra, hogy a több évszázada – vagy talán évezrede? – formálódó és beivódó hagyomány rendjébe egyenrangú tényezőként épüljön be. Úgy tudom, hogy Klézsén – és bizonyára más falvakban is – régen szerdán tartották a *menyekezőt*, s előtte kedden rendezték a leánybúcsút, a *fülkét*. Ekkor köszönt el a nyírása a leánybarátaival, s ezen az estén készítették el a ’vőfény-pálcát’, ami ez esetben valószínűleg a *virágos pálcát* jelenti. „Egy nagy bot tetejibe *gyortyát* kötnek” – írja Péterbenze Anikó (Péterbenze 1993: 74). Ezt az alkalmat a Tázló mentén, Frumószában és Pusztinában – lehet, hogy máshol is – *nuntatánc*-nak, vagy idegen szóval *vedrán*nak nevezik, amiről csak azt tudom, hogy ebben a formában nincs benne a román szótárakban.

Valószínűleg Klézsén és a környékén gyűjtött anyaga alapján írja a tragikusan és viszonylag fiatalon elhunyt Seres András, hogy a *menyekező* előtti nap délutánján kezdődik a *sirató* vagy *fülke*, *filke*, és a *nuntatánc*. Ennek előestéjén a menyasszony meghívott leányrokonai, keresztszülei korábban megjelennek a vőlegény házánál, hogy megkössék a *virágospálcát*. Ehhez a vőlegény hosszának megfelelő méretű, kergétől megtakarított nyír- vagy fűzbotra madarat ábrázoló szikrás *ruvacsát* kötöttek és mű- vagy élővirágokkal (gyapár, szekfű, veresbuszujok, szászviráglevél) díszítették. (Seres 1994: 95.) Én magam Diószénben úgy hallottam, hogy szombat

este kezdődik a sirató, vagy amint még mondják a *fülke*, úgy a vőlegénynél, mint a menyasszonynál. A lányok, vagyis a *küsnyszolyók* összegyűlnek, és kötnek egy *virágos pálcát* a vőlegénynél és a menyasszonynál is, *amire fölfonnak négybe, négy gyertyát, s mikor készen van, megtáncoltassák*.

A virágos pálcákat nagyra becsülik a lakodalom végéig – írja Szabó Ferenc truncki parasztgazda Domokos Pál Péter kérésére készített, menyegzőről szóló leírásában: „nagy becsűje van a lakodalom tartama alatt” (Szabó F. 1987: 503). Maga a virágospálca úgy készül a Szeret és a Beszterce összefolyásánál fekvő, Bogdánfalvából települt Trunkban, hogy

„virágot tesznek egy botra, a *level* meg van *kondorítva*, aztán jön a virág lefelé, egészen végig. Amíg ez készül, addig a keresztanyák *siritik* a gyertyát *viászból* a virágos pácához. Oda jön négy gyertya összefonva. Amilyen hosszú a virágos pálca, olyan hosszúak a gyertyák. Mikor kész van a pálca és a gyertyák, akkor a nagyobb keresztapa ad egy nagy gyertyát a négy gyertya mellé. S este, mikor esznek, meggyújsák az egészet és *megtáncótassák a virágos pácát*.” (Nagy O. 1994: 119.)

A virágospálca rituális szerepének valószínűleg a megtáncoltatás a legkiemelkedőbb eseménye. Ekkorra, már meglehetősen emelkedett a *fülyke*, *vedra*, vagy *nuntatánc* résztvevőinek hangulata, ilyenkor a *nyírása* megáll egy sarokban, s a keresztanyja, vagy egy nagynénje táncoltatja a botot, sétál vele a házban elé, s vissza. Klézsén ilyenkor ezt éneklik a Baranya megyei Mekényesen végzett gyűjtés szerint.

„*El az ajtóig, s még vissza,
a gyűrűmet add vissza.
Vége lett a leányságnak,
mint a nyári virágszálnak,
hujujujuju-jujujuju!*”

Ezt mondták háromszor. A legényeknek meg így:

*El az ajtóig, s még vissza,
a gyűrűmet add vissza.
Vége lett a legénységnek,
mint az őszi fűzlevélnek.
Hujujuju-juhuhuhu...!”*
(Bosnyák gyűjt. 1980: 200.)

A pálca táncoltatásán a vőlegény is részt vesz, mégpedig szép varrott jegykendővel „felkészített” *baltájával*. Ilyenkor s *hívogató* egy lánnyal közreveszi a *virágospálcát*, a legény a bal kezén, a leány a jobb kezével fogja és úgy táncolnak vele körbe. a pálcára alkalmazott viaszgyertyákat pedig minden táncoltatáskor, menyasszony-

hozáskor újra és újra meggyújtják. (Domokos 1993: 92.) Lángra lobbantják továbbá a templomba menetelkor és a menyasszonyhozáskor is. „Vajon e gyertyák az ifjú pár evilági útját – mint a haldoklónak a másvilágit – hivatottak beragyogni, megmutatni?” – teszi fel a kérdést Szentimrei Judit (1981: 259). A sok gyertyagyújtogatástól aztán időnként meggyulladt nyírásza vagy a nyírel *virágospálcáján* lévő árpakalász is, ami a hiedelem szerint azt jelenti, hogy kettőjük közül neki lesz „rövidebb az élőnapja”, vagyis hamarabb hal meg (Bosnyák gyűjt. 1980: 201).

Kiemelt megbecsülésben részesült a virágospálca a templomi szertartás idején is. Bosnyák Sándor még az 1970-es években írta, hogy amikor vasárnap reggel mentek a misére, a *virágos botot* egy legény vitte a nászmenet előtt, s odaérve elértesztették a nyírászat, aki letérdepelt az oltár lépcsőjére, „s azt a virágos botot tartották a hátánál, amíg megesküdték”. Tehát a virágospálca is részt vett az esketésen, képletesen „őt” is megeskették. A miséről hazatérve fontos eseményre került sor. Szó szerint idézem Bosnyák Sándort annak rögzítésére, hogy a menyasszony jelképező *virágospálca* nem tévesztendő és nem téveszthető össze a lakodalmásokat *hívogató pálcával*. „Megállott a hívogató a ház közepén, *egyik kezében fogta a hívogató botját, a másikban azt a virágos botot*. S akkor megkerülték az asztalokat, szépen leült a menyasszony, s a virágos botot letették a sarokba, s aztán tették az ételeket, s kezdtek enni.” De nem szakadt el az immár összeesketett ifjú pár a lakodalom további részében sem a virágospálcáktól. Mikor vitték a nyírászatát a kocsikkal, hozták a legény *virágospálcáját* is, azt tartották a hátánál az udvar közepén, a menyasszonysírató idején, s mikor feltették a lányt a szekérbe, a virágospálcája is vele ment. Azzal együtt vették le a szekérből, s nyírellel közösen mentek be e házba. Ott a virágos botokat a *hátikhoz* tették, ettek, s „vitték a virágos botot s a menyasszonyt és *vetkeztették le*.” A menyasszonyra más kendőt tettek, a virágos botot pedig elbontották. A virágját egy kendőbe kötötték, s eltették a ládába, hogy ha valaki megbetegszik, azzal füstölődjék. (Bosnyák gyűjt. 1980: 201.)

A virágos pálcát meg kellett takarítani és szokás szerint gondosan őrizni kellett az esküvő után, de vannak akik a szárát guzsalynak használták, s újabban egyre többen elvetik. A klézsei Duma András írja, hogy gyermekkorában a szülei nuntájában használt virágospálcát a hiuban találta, rákötvé a *kakasülőre*. „Ott találtam azt a gyertyát is, amit a mi menyegzőnk idején hordoztak a testvérek és *onokák* a házasulóknál a már elfelejtett virágos pálca helyett.” (Duma 2005: 67)

Itt kell megemlítenem a virágospálca másik, bár az eddigivel is szorosan összehasonlítható szerepét, amikor fiatal, házasuló korban lévő halott temetésekor jelképezi, mintegy „képviseli” az elhunytat, s ez a szokás talán túlélheti a *nuntában* betöltött szerepét is, mert eladósorban lévő halott temetésekor több helyen még napjainkban is kötnek, mégpedig hasonlót, mint a lakodalomra. Ez a pálca is „meg van virágozva, tetejében gyertya, árpafejet is tesznek, zódet, amelyik nincsen még megszemézve – vagyis jelképezi a halott ártatlanságát. A halott lakodalmára készített virágospálcát a temetői kereszt mellett hagyják jelként, hogy oda fiatal van eltemetve.” A szerző a klézsei temetőben 52 virágpálcát számolt össze a 20. század utolsó évtizedében. (János-Szatmári 2003: 113.) (23–24. képek)

A mai, főleg városi éttermekben tartott nuntákon a sok csillogó evőeszköz, egyenruhás pincér és hangos gépzene között jórészt már elveszett, de olykor-olykor még föl-fölismerhető a hagyományos csángómagyar menyegzők egy-egy, partra vetett halként vergődő, sínylődő eleme, de a gondosan és szeretettel készített és előírásosan használt, virágospálca, a virágként tündöklő menyasszony szépséges jelképe ma már mutatóban sincs közöttük.

